

ENQUETE

STRIPPERMUS, BODYSHAMING OG RACISME

Disney Sjov – og verden – gennem SoMe

MY MADSEN

2021, vi sidder fredag aften i sofaen med slik og hygge. *Disney Sjov* er netop startet, børnefamiliernes faste hyggetime, som har kørt hver fredag hele mine børns barndom og også en stor del af min egen.¹ Fredag aften med *Disney Sjov* var gennem mere end 20 år et traditionsbundet ritual for danske børnefamilier, der med sit mix af nye og gamle tegnefilm forbandt flere generationer gennem fantasiens sjove og skøre verden. Alligevel har det i vores familie vist sig, at alt ikke er, som det plejer. Slet ikke. Min søn på 8 udveksler et sigende blik med sin søster på 10. De er klar. Men det er ikke en times let spiselig underholdning, de er klar til. Nej, det er en times behård kritisk analyse af den racisme, sexismen og diskrimination, de får serveret gennem søde, talende dyr, prinsesser og gakkede løjer. Er det så mig, den akademiske antropologmor, der har lært dem at gennemskue tegnefilmens ellers så harmløst udseende verden? Desværre ikke. I stedet ser det ud til, at børnenes analytiske og politiske opdragelse kommer fra deres omgang med sociale medier.

Generation memes-politik

„Jeg får seriøst spat af den her tegnefilm,“ siger min datter om serien *Løvernes garde*. I serien møder vi løveteenageren Kiran, der med sine fire venner skal sørge for at opretholde balance i „livets kredsløb“ ved at sørge for, at onde dyr fra Ødemarken ikke trænger ind på savannen. „De beskytter overhovedet ikke livets kredsløb. Det er det modsatte. De vil bare bestemme, hvem der må få noget at spise. Det er jo ikke mærkeligt, at dyrene fra Ødemarken er sultne, for der er jo ingen bytte, og der vokser jo ingenting!“ . „Løvernes garde synes bare, at de selv er de eneste, der må få mad,“ fortsætter min datter arrigt. „De dyr, som Løvernes garde ikke kan lide, må ikke få mad,“ opsummerer hendes bror nøgternt.

Når man ser denne skarpe analyse af retfærdiggjort ressourceulighed i en verden af dyr, skulle man måske tro, at vi havde læst *Dyrefarmen* af George Orwell til godnathistorie. Men sådan er det ikke. Faktisk kan jeg ikke tage æren for denne spirende politiske bevidsthed. For mine børn var den første gnist til kritisk refleksion over verden (og tegnefilm) nemlig den nærmest samtidige introduktion af Greta Thunberg og Donald Trump på den politiske scene i 2017-19. Her kunne jeg finde dem optaget i forargede samtaler om „Trumps mur“, der „skulle holde de fattige og folk fra andre lande ude af USA“ eller overheøre diskussioner om det dybt bekymrende i, at Trump trak USA ud af den globale klimaaftale fra Paris 2015. Greta Thunberg blev med sine klimademonstrationer billedet på Trumps diametrale modsætning; et fyrtårn for global ansvarlighed og retfærdig klimapolitik. Internettet flød over med *memes*, der kontrasterede de to på måder, der var letfattede. For eksempel et billede med den oppustede og orange Donald Trump, der smiler ucharmerende over for et billede af den 15-årige Greta Thunberg, der smiler sødt og naturligt, med teksten „He tries to be great – BUT SHE IS GRETHA“.

Et meme er et billede, et kort videoklip, hyperlink eller lignende ofte ledsaget af en kort, letforståelig tekst, som brugere på sociale medier selv laver, poster og deler for at beskrive fænomener eller hændelser på opfindsomme og ofte satiriske måder. Memes er i dag en udbredt kommunikationsform på sociale medier, som børn og unge bruger, for eksempel YouTube og TikTok. Kombinationen af et illustrativt billede og et minimum af tekst gør memes til et letforståeligt og humoristisk statement, der gør selv storpolitik lettilgængelig for børn. Gennem memes på sociale medier synes storpolitiske spørgsmål altså at ramme mine børn med frustrerende styrke og blive en del af deres måde at forstå verden på. I mine børns optik viste især memes med Greta Thunberg og Donald Trump, at der var noget helt galt med magt- og ressourcefordelingen i verden, og at også børn måtte tage ansvar og stoppe de voksnes opførsel. Mine børns ugentlige analyser af blandt andet *Løvernes garde* blev en direkte kommentar til både klimaorden og magtpolitik udtrykt gennem deres evne til at se den socialrealistiske og ressourcepolitiske bagside i tegnefilmens univers.

Men klima, migration og ressourcefordeling var langt fra de eneste temaer, børnene begyndte at se i *Disney Sjov*.

#MeToo, strippermus og klamme fyre

En gammel tegnefilm med Mickey Mouse toner frem på skærmen. „Åh, nej, nej, nej. Det er strippermusen.“ Min søn udveksler et langt blik med sin søster. I filmen møder vi Mickey, der arbejder på en øde beliggende bodega, hvor en

masse mandlige dyr sidder ved borde og drikker øl, mens nogle kvindelige og letpåkædte dyr i kjoler danser på bordene. „Se! Sagde jeg det ikke nok,“ udbryder min søn „der er altid strip med. Og de drikker også alkohol. Helt ærligt mor, er du sikker på, at det her er et børneprogram!?“. „Ja, mor,“ supplerer søster „det er jo totalt sexistisk!“ Begge børn retter deres anklagende øjne mod mig. „Jah, det har I da ret i,“ siger jeg og håber på, at det bliver bedre, hvis vi lige kigger lidt videre. Men det gør det ikke. En kold og udmattet Minnie kommer nu forbi i en snestorm, og den flinke Mickey redder hende. Men netop som de kigger hinanden forelsket i øjnene, kommer Sorteper, snupper den skrigende Minnie og stikker af, mens han griner og prøver at kysse hende. „Det der er jo bare voldtægt!“ udbryder min datter. „Voldtægtsdyr“ kommer det tørt bekræftende fra hendes bror. „Altså, han prøver bare at kysse hende,“ hører jeg til min forskrækkelse mig selv sige. „Hallo, mor! Klassisk Me Too!“ svarer min datter bare. „Ja, mor!“ siger hendes bror bebrejdende.

I de samme år, hvor Trump og Thunberg særligt huserede på internettet (og i verdenspolitik), gik også #MeToo viralt og satte i de følgende år fokus på voldtægt og seksuel krænkelseskultur. Et hashtag (#) er et ord eller en sætning, som er gjort søgbar på sociale mediers hjemmesider og apps ved at sætte symbolet # foran. Hashtags gør derfor brugere af SoMe i stand til at koble det, de lægger op, til en større tematik som en form for brugergenereret krydsreferencesystem. Når man gennem et socialt medie søger på et hashtag, samles alt, der er markeret med samme hashtag: memes, billeder, avisartikler, nyhedsklip, animationer, musikvideoer, vlogs, blogindlæg og meget mere. Hashtags er derfor en utroligt let måde at lave store søgninger på SoMe på og giver samtidig et enormt antal forskelligartede eksempler på, hvad hashtaggets tema kan dække. Ud over at sætte fokus på overgreb af voldtægtskarakter synliggjorde hashtagget #MeToo en lang række eksempler på, hvad man kan, skal eller bør kalde sexisme. Disse eksempler havde også mere hverdagsmæssig karakter, og netop gennem hashtaggets sammenkædning af alvorlige enkeltstående voldssager og mere hverdagsmæssige situationer blev sexistisk diskrimination forståelig for mine børn. Det blev mere og mere tydeligt i deres analyser af tegnefilmsuniverset.

Den næste tegnefilm, vi ser, er *Luftens helte*, som jeg godt kunne lide, da jeg selv var barn. Jeg synger glad med på introsangen, som stadig sidder indprentet i min hjerne. Men ak. I filmen møder vi de antropomorfe dyr Baloo og hans ven Louis, som støder ind i en kvindelig arkæolog og forsker. Hun har en lillebitte talje og rød trutmund, og i stedet for at høre efter, hvad hun siger, prøver de to venner at score hende. Da de senere redder hende fra tilfangetagelse, løber Louis rundt med den bundne og kneblede forsker, mens han siger, at han må beholde hende, for det var ham, der fandt hende. „Han slikker hende nok snart

i øret,“ siger min søn og refererer dermed til krænkelssagen, der resulterede i, at Københavns overborgmester Frank Jensen måtte gå af. „Ad, en klam fyr!“ konstaterer min datter med eftertryk. I mit stille sind konstaterer jeg, at sociale medier har givet mine børn en ikke-noget-pis-holdning til hverdagssexisme, har trænet dem i at genkende krænkelssadfærd og givet dem et etableret begreb til at adressere det – „klassisk MeToo!“.

Diskrimination og GLMV-empati

„Det der, det er racistisk!!“ råber begge børn i kor, mens de farer op af sofaen i forargelse. Det, de har set, er tre afbrændte tændstikker, der i en gammel sort-hvid tegnefilm bliver transformeret til tre karikerede „negerhoveder“. At dette grove eksempel er udtryk for en gammeldags humor, der ikke længere er relevant i nye tegnefilm, kunne måske blive godtaget af mine børn, hvis det ikke var for de mange andre eksempler på racistisk og diskriminerende humor, som de finder; for eksempel, at de onde karakterer ofte er markerede ved at have en anden farve end de gode, eller at de har mere udprægede ikke-vestlige træk. Racisme er dog ikke kun måden, man fremstiller „de andre“ på. Det er også måden, man systematisk undlader at inkludere bestemte etniciteter og hudfarver på. Her har vi et tilbagevendende spørgsmål, mine børn stiller: „Hvorfor er der kun meget sjældent brune mennesker med i DR’s tegnefilm?“

Når man går på en folkeskole på indre Nørrebro i København, er ens hverdag ikke kun „hvid“, men mangefarvet og multietnisk. Dette danner selvfølgelig grundlaget for mine børns undren over, hvor de andre hudfarver, som de er vant til fra hverdagen, er henne i tegnefilmene. Men racisme som begreb kom ind i børnenes liv, da Black Lives Matter-bevægelsen blussede op i 2020 efter George Floyds brutale død under en uretmæssig arrestation. Bevægelsen satte gennem #BlackLivesMatter et øget globalt fokus på racisme og diskrimination. Denne debat var dog ikke præget af satiriske memes eller hashtags, der markerede hverdagssituationer, som mine børn meningsfuldt kunne forholde sig til. For dem var George Floyds død noget, der skete, fordi „USA er fucked up“. Til gengæld kom en relaterbar oplevelse af racistisk diskrimination til mine børn gennem GLMV-videoer på Youtube. GLMV eller Gacha Life Music Video er en app, hvor brugere kan lave deres egne korte videoer til kendte musiknumre og dele dem på sociale medier. Appen har et repertoire af børnelignende karakterer, som kan animeres i handlingssekvenser, der inkluderer skabeloner af følelser som for eksempel gråd, glæde, flovhed osv., hvorfor Gasha-onlineuniverset er særligt godt til at skabe følelseladede videoer. Appen er tilladt at downloade til børn 9+, hvilket reflekteres i dens æstetiske univers af japansk inspireret nuttet

goth- og emostil. I tiden efter George Floyds død lagde flere GLMV-brugere videoer ud, der tog udgangspunkt i politivold og racisme. Især blev koblingen til H.E.R.-sangen *I Can't Breathe* og David Guetta-sangen *Titanium* brugt som baggrundsmusik for videoernes handling. Koblingen af populærmusik, det æstetiske univers og de små, men følelsesmæssigt meget tydelige handlingssekvenser gjorde den antiracistiske politiske agenda tilgængelig for børn, fordi den blev empatisk forståelig. Samtidig åbnede denne empatiske forståelse for at kunne genkende andre former for diskrimination. En anden tematik, som mine børn jævnligt påpeger, er nemlig, at der helt bestemt aldrig nogensinde har været tegnefilmskarakterer, der har repræsenteret LGBTQ+ i *Disney Sjov*. Tværtimod skal det altid forstås som grinagtigt, når kønsroller bliver blandet og går ud over det heteronormative, som når Louis og Baloo for eksempel klæder sig ud som damer, eller når de ved et uheld kommer til at kysse hinanden og højlydt væmmes og græmmes over det. Diskriminering af LGBTQ+ personer er netop også et stort tema i GLMV, hvor især de følelsesmæssige svigt og belastninger ved diskrimination fremhæves gennem scener, hvor de børnelignende karakterer, græder, løber væk og gemmer sig efter at være blevet mobbet af andre. Alle børn kan relatere til det sårbare i at blive drillet og holdt udenfor.

Farve og køn blev imidlertid ikke de eneste former for diskriminering, børnene med nådesløs opmærksomhed begyndte at kunne spotte i *Disney Sjov*.

Søgehistorikkens vej til diversitet

I en anden gammel tegnefilm byder et lille handyr et højt og tykt hundyr op til dans. Da mine børn udbryder „bodyshaming!“, prøver jeg at sige, at det da er kropsdiversitet, men deres skarpe øjne er ikke til at narre. „Nej,“ siger min datter forarget, „så du ikke, at stolen sad fast på hendes numse, da hun rejste sig?“ I en anden film er der en tyk gris, hvis bukser revner, da den forgæves prøver at få sin store numse med i skjul for et slagsmål. Problemet, som mine børn her gennemskuer med det samme, er ikke, at der er tykke karakterer med i tegnefilm. Problemet er, at det er meningen, at de skal være morsomme på grund af deres kroppe. Man skulle måske tro, at udskamning af kroppe er reserveret til de gamle tegnefilm, men nej. I en af de nyere film er der for eksempel én tyk hundehvalp blandt 100 andre, og den kommer altid galt afsted, fordi den enten spiser eller sover. Den samme karakter ses i *Bubbi Bjørnene*, hvor bjørnen med det sigende navn Bøvle er tyk, langsom, klodset og altid helst vil spise eller sove. Oven i dette kommer en hel række „onde“ karakterer, der alle enten er meget tykke eller meget tynde. Kroppe, der afviger fra den normative forståelse af „god = slank“, er altså enten sjove eller onde, men aldrig de centrale

hovedpersoner, og det gælder både i nye film som *Rapunzel, 101 Dalmatinere, Ducktales, Phineas og Ferb, Darkwing Duck* og *Bubbi Bjørnene* og de gamle film med Mickey Mouse og Anders And.

Opmærksomheden på kropsdiversitet og kropsudskamning har ikke figureret for mine børn som mediesager på samme måde som Trump/Thunberg, #MeToo eller #BlackLivesMatter. Alligevel er fokuset på krop kommet ind i deres verden gennem deres møde med disse store SoMe-fænomener. På sociale medier som YouTube har hver video, du ser (hvilket inkluderer memes m.m.), nemlig betydning for, hvilke andre ting du bliver præsenteret for på mediet. YouTube udvælger videoer for henholdsvis din YouTube-startside, dine søgninger og i foreslåede videoer. Videoer vælges algoritmisk, blandt andet ud fra din tilstedeværelse på mediet – altså din historik og præferencer. Er du først gået i gang med at se noget, der handler om diskrimination (fx bestemte memes, GLMV eller hashtags), vil YouTube foreslå dig mere af samme tema og æstetik, men også udvide ved at foreslå relaterede temaer og æstetikker, som algoritmisk sandsynliggøres at kunne have din interesse. Gennem YouTube blev især min datter foreslået læringsvideoer, der handlede om kropspositivisme og kropsdiversitet formidlet gennem animerede videosekvenser med begrænset, klar tekst og med kvindelige hovedpersoner. Ud over dette blev hun foreslået tegnefilm og serier, som inkorporerer krops- og anden diversitet. En af disse var serien *She-Ra and the Princesses of Power*, som er en ny version af en gammel serie fra 80'erne, *She-Ra: Princess of Power* (tvillingsøster til He-Man). Som den lille, men substantielle ændring i titlen antyder, har den nye *She-Ra* inklusion og diversitet som omdrejningspunkt. Mine børn blev enige om at se den sammen og mødte sammen med seriens hovedpersoner – den sværdkæmpende Adora og de seje og følsomme krigere, den buttede pige Glimmer og den brune dreng Bue, der kun gik i mavekorte trøjer og havde homoseksuelle forældre – et potpourri af etniciteter, kønsroller, identiteter og seksualiteter viklet sammen i et drama om inklusion, accept, kærlighed og kampen mod totalitære magtformer. I deres diskussioner af serien blev børnene enige om, at de godt kunne lide, at der var en langt højere grad af kropsdiversitet, forskellige kønsroller og etniciteter end i de tegnefilm, de ellers havde set, for eksempel på DR. Alligevel opsummerede de konkluderende om serien: „Hun er stadig hvid og tynd, men i det mindste er det en pige, og hun er lesbisk.“ Der var altså tale om en forbedring, men de var stadig utilfredse med, at man åbenbart ikke kunne få det hele: en brun, tyk, sej og følsom, kønsrolleoverskridende hovedrolle.

En ny generation ser verden – med SoMe

Deres valg og vurdering af serien *She-Ra* opsummerer fint den samlede læring, mine børn har fået gennem deres færden på SoMe. De valgte at se den ud fra deres viden om diskrimination og deres vurdering af DR's tegnefilm som mangelfulde og problematiske. De kunne lide den, fordi den repræsenterede en inklusiv og divers tilgang til karaktererne og handlede om kampen mod totalitære magtformer, men de kunne samtidig også gennemskue, hvorfor serien stadig havde en normativ slagside (at hovedpersonen stadig var „tynd og hvid“).

For mine børns generation betyder sociale medier, at de har viden og holdninger og er politisk engagerede på et niveau, jeg slet ikke kan kende fra mig selv i den alder og måske ikke engang fra mit voksenliv. De kender debatter og begreber, der gør dem i stand til at stille spørgsmål om verden, der ikke er så ligetil at besvare. Spørgsmål som: „Hvorfor er der aldrig nogle LGBTQ+ personer med i *Disney Sjov*?“, „hvorfor har drengene i tegnefilm ikke nogen øjenvipper eller læber?“, „hvorfor skal man altid kunne se Minnies underbukser?“, „hvorfor er der kun meget, meget sjældent brune mennesker med i tegnefilmene?“ og „hvorfor skal de tykke altid være til grin?“. Det er gode spørgsmål, som tvinger til eftertanke.

Hvad er det egentlig, vi ser i fjernsynet, når vi sidder og hygger? Det er i særdeleshed sandt, når man taler om sjov, gak og løjer, at der ingen røg er uden ild. Tegnefilmens skøre verden er, som mine børn gennemskuer gang på gang, ikke særlig skør, men reproducerer faktisk alvorlige uligheder og dybt problematisk adfærd fra den virkelige verden. At børnene kan gennemskue det, viser mig, at det er noget helt andet, der foregår i deres hoveder, end der gjorde i mit i den alder. Det er et eftertrykkeligt tegn på, at det ikke er den samme verden, børnene skal indtage, som da jeg var barn. Der er nye regler, og det gør mig usikker. For hvordan skal de dog navigere i en verden, hvor alt er under kritik, hvor identiteter er flydende, hvor der ikke er noget godt uden en bagside, og hvor der ikke findes normativ konsensus om, hvem man må more sig over? Men børnene er allerede i gang med at indtage denne nye verden. Den viden, de har fra sociale medier, gør dem i stand til at forholde sig til tingene med ætsende analytisk socialrealisme. For eksempel gør #MeToo-sammenkoblingen af alvorlig seksuel vold og hverdagssexisme, at børnene let kan gennemskue Louis fra *Luftens helte* som en „klam fyr“. Og det er netop her, den nye generation adskiller sig fra min egen: Igennem SoMe har de fået helt nye stærke værktøjer til at reflektere over verden, og de har fået et bagland af SoMe-brugere, der giver dem en gruppeautoritet til at turde påpege fejlagtige og forældede forestillinger om verdens orden. For dem handler det ikke om at lave en plads til børn i de voksnes verden (eller i programoversigten), det handler om, at de voksnes verden er gal på den

og skal tage at ændre sig. Jeg kan kun håbe, at de vil tage deres evne til at gennemskue og italesætte verden med sig ind i unge- og voksenlivet.

Note

1. *Disney Sjøv* var et børneprogram med Disney-tegnefilm, der kørte på DR1 hver fredag aften 1991-2022. Hvert program viste to afsnit fra nyere tegnefilmsserier og to gamle, korte tegnefilm.